

УДК 657.474

JEL E22, M40, M41

DOI 10.32782/2786-8273/2025-8-5

Китайчук Т.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8171-1220>

Tetiana Kytaichuk

Vinnitsia Institute of Trade and Economic
of the State University of Trade and Economics

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ

FOREIGN INVESTMENTS IN UKRAINE: ACCOUNTING PROBLEMS AND WAYS TO INCREASE TRANSPARENCY

Анотація. Стаття присвячена аналізу особливостей бухгалтерського обліку іноземних інвестицій в Україні. Визначено ключові проблеми залучення міжнародного капіталу, зокрема валютні ризики, нестабільність податкового законодавства, юридичні бар'єри та низький рівень автоматизації обліку. Розглянуто підходи до оцінки та обліку інвестицій відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та національних положень стандартів бухгалтерського обліку. Окреслено напрями удосконалення бухгалтерського обліку, серед яких адаптація українського законодавства до міжнародних стандартів фінансової звітності, цифровізація бухгалтерського обліку, податкові стимули, реформування судової системи та правовий захист інвесторів. Реалізація запропонованих заходів сприятиме залученню іноземного капіталу та зміцненню інвестиційної привабливості України.

Ключові слова: іноземні інвестиції, бухгалтерський облік, міжнародні стандарти фінансової звітності, національні положення стандарти бухгалтерського обліку, державна інвестиційна політика.

Abstract. Introduction. Foreign investment plays a crucial role in the economic development of any country, providing capital inflows, job creation, and technological modernization. The main problems of Ukraine include inconsistencies between national and international accounting standards, frequent changes in tax legislation, legal uncertainty, and the impact of military operations. Studying the peculiarities of accounting for foreign investment in Ukraine is extremely relevant to increase transparency and create a favorable investment climate. **Purpose.** The main objective of the study is to analyze the main problems and features of accounting for foreign investments in Ukraine, identify discrepancies between International Financial Reporting Standards (IFRS) and Ukrainian Accounting Standards (UAS), as well as identify ways to improve accounting and financial reporting practices. **Methods.** The study is based on general scientific and special methods, including system analysis, comparison, generalization, statistical analysis. Empirical data on foreign direct investment inflows, financial reporting practices, and tax burden were examined to identify key trends and challenges. **Results.** The study showed that foreign investors in Ukraine face difficulties due to frequent changes in tax legislation, differences between IFRS and P(S)BO, as well as insufficient transparency of financial reporting. The study revealed that one of the main issues is the adaptation of the accounting policies of Ukrainian enterprises to the requirements of international investors. The lack of a unified methodology for recognizing and evaluating transactions with foreign investments leads to inconsistency in financial reporting. **Conclusion.** To increase the attractiveness of the Ukrainian investment market, it is necessary to harmonize the P(S)BU with IFRS, ensure the stability of tax legislation, increase the transparency of financial reporting, and develop digital tools for the automation of accounting and reporting. Specific recommendations are provided for adapting financial reporting practices to international standards and reducing regulatory risks for foreign investors.

Keywords: foreign investments, accounting, international financial reporting standards, national provisions accounting standards, state investment policy.

Постановка проблеми. Залучення іноземних інвестицій є важливим елементом економічного розвитку будь-якої держави. Для України, яка зіштовхнулася з військовою агресією, питання залучення іноземного капіталу набуває особливого значення. Інвестиції сприяють відбудові та модернізації інфраструктури, розвитку підприємництва та інтеграції в глобальні економічні процеси. Однак, повномасштабне вторгнення значно підвищує ризики для інвесторів, що ускладнює процес залучення фінансових ресурсів з інших країн.

Як відомо, ефективність використання іноземного капіталу значною мірою залежить від якості бухгал-

терського обліку та фінансової звітності. Відсутність прозорих механізмів контролю, значні валютні ризики та нестабільність податкового законодавства України ускладнюють процес залучення та обліку інвестицій. Тому дослідження особливостей бухгалтерського обліку іноземних інвестицій у повоєнний період є актуальним і необхідним для забезпечення ефективного фінансового управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика залучення іноземних інвестицій в умовах кризи була предметом досліджень багатьох науковців. Питанням іноземного інвестування та методології обліку

інвестицій займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені як: Бруханський Р.Ф., Пуцентейло П.Р., Белова І.М. [1], Вакалюк В.А. [2], Лубенченко О., Разумова К., Петришина Н. [4], Фатенок-Ткачук А.О., Вакуліна А.В., Януш Р.І. [8] та інші. Науковці досліджували проблеми податкового навантаження, валютних ризиків, такі аспекти, як подолання корупції, вдосконалення правового поля, а також розробка програм державної підтримки інвесторів.

Водночас залишається недостатньо вивченим питання залучення інвестицій в умовах активного військового конфлікту, зокрема щодо розробки інструментів зменшення інвестиційних ризиків. Більш детального розгляду та додаткового наукового обґрунтування потребують аспекти бухгалтерського обліку, які вимагають додаткового аналізу та розробки практичних рекомендацій.

Метою статті є дослідження особливостей бухгалтерського обліку іноземних інвестицій у повоєнній Україні, аналіз основних проблем та розробка напрямів їх удосконалення для створення сприятливого інвестиційного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навіть до повномасштабної війни Україна гостро потребувала зовнішніх капіталів для модернізації економіки. Запровадження «інвестиційних нянь» та створення Офісу залучення інвестицій не стали приманкою для іноземних інвесторів.

Під час воєнних дій ситуація дещо змінилася. Іноземний бізнес, що уже працював на українському ринку, почав розширювати інвестиції заради їхніх ESG-стратегій та для виявлення солідарності з українським народом.

Податковий кодекс України визначає такі види фінансових інвестицій:

- пряма інвестиція – господарська операція, що передбачає внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою, при розміщенні таких прав юридичною особою;
- портфельна інвестиція – господарська операція, що передбачає придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржі [6].

В таблиці 1 наведено динаміку прямих інвестицій України за припущенням спрямованості, тобто, по грошовим потокам.

На рис.1 дуже наочно можна простежити динаміку позитивного інвестиційного сальдо України у довоєнний період та безпосередньо роки війни.

В.А. Вакалюк у своїй праці стверджує, що «правове забезпечення інвестиційної діяльності, регламен-

тація та створення сприятливого інституційно-правового механізму для суб'єктів інвестиційного процесу є одними з найдієвіших інструментів підтримки державної інвестиційної діяльності» [2, с. 122].

Бухгалтерський облік іноземних інвестицій є важливим аспектом управління фінансами підприємств, які працюють з міжнародним капіталом. Якісний облік забезпечує прозорість, достовірність фінансової інформації та відповідність регуляторним вимогам.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у формі капіталовкладень, позик, нематеріальних активів тощо. Відображення іноземних інвестицій у фінансовій звітності регулюється як Міжнародними стандартами фінансової звітності та бухгалтерського обліку (МСФЗ, МСБО), так і національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку України Н(П(С)БО) [4, 5].

П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» передбачає класифікацію інвестицій на:

- прямі – коли інвестор отримує контроль (більше 50% голосів у компанії);
- асоційовані – коли інвестор має суттєвий вплив (від 20% до 50% голосів);
- спільні підприємства – де контроль розподіляється між кількома сторонами;
- інші інвестиції – менш як 20% участі.

Порядок визнання іноземних інвестицій передбачено у МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» та МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» [4]. Відповідно вказаним стандартам інвестиції визнаються тоді, коли підприємство отримує контроль або суттєвий вплив на інший бізнес.

Оцінка інвестицій вимагає особливих знань і практичного досвіду. Власники великих компаній та інвестори часто звертаються до експертів, щоб здійснити такий вид оцінки. Первісна оцінка за МСФЗ здійснюється за справедливою вартістю на дату придбання. Якщо інвестиція є фінансовим інструментом, то згідно МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» вона може оцінюватися за методом справедливої вартості через прибуток або збиток.

За П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» інвестиції відображаються за первісною вартістю, яка включає всі витрати на їх придбання. Для довгострокових фінансових інвестицій використовується метод участі в капіталі або метод амортизованої вартості [5].

Оскільки іноземні інвестиції часто здійснюються у валюті, важливо правильно враховувати курсові коливання. Облік таких операцій передбачає конвертацію за офіційним курсом НБУ на дату операції та відображення курсових різниць. За МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» операції в іноземній валюті перераховуються у функціональну валюту підприємства за курсом НБУ на дату операції. Монетарні статті (готівка, заборгованість) перераховуються на дату балансу, а немонетарні статті (основні засоби, інвестиції) – за історичною вартістю.

Згідно П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» операції у валюті відображаються за офіційним курсом НБУ на момент здійснення операції. Курсові різниці визнаються у складі фінансових доходів або витрат на момент їх виникнення [4].

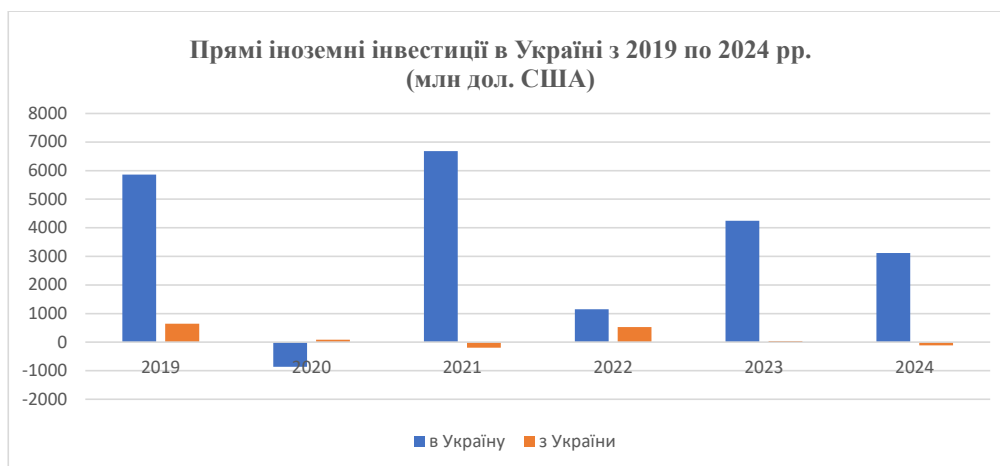
Курсові різниці можуть виникати при переоцінці валютних інвестицій та консолідації фінансової звіт-

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2019 по 2024 рр. (млн дол. США)

Роки	Прямі іноземні інвестиції		Сальдо
	в Україні	з України	
2019	5860	648	+5212
2020	-868	82	-950
2021	6687	-198	+6885
2022	1152	529	+623
2023	4247	42	+4205
2024	3116	-111	+3227

Джерело: складено автором на основі [7]

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну

Джерело: побудовано автором на основі [7]

ності іноземних філій. За МСФЗ курсові різниці визнаються через прибутки або збитки підприємства, якщо вони стосуються монетарних статей. Якщо підприємство має закордонну дочірню компанію, курсові різниці відображаються у складі іншого сукупного доходу.

П(С)БО передбачають курсові різниці визначати у складі фінансових доходів або витрат. Операції, пов'язані з капіталом, не переглядаються за курсами після початкового визнання.

Виплата дивідендів, повернення інвестицій та фінансування спільних проєктів потребують чіткого обліку згідно з вимогами податкового законодавства. МСФЗ 9 передбачає відображення дивідендів у прибутку або збитку, якщо вони не є частиною вартості інвестиції. Процентні доходи визнаються за методом ефективної ставки відсотка.

За П(С)БО 12 дивіденди визнаються доходами на дату ухвалення рішення про їх виплату, а проценти за фінансовими інвестиціями враховуються у складі фінансових доходів.

Більш детально звернемо увагу на облік вибуття іноземних інвестицій в Україні відповідно до НП(С)БО та Податкового кодексу України, а також з урахуванням МСФЗ для компаній, які їх застосовують.

Іноземні інвестиції можуть вибувати з різних причин, серед яких:

- продаж, дарування, обмін з іноземними або українськими інвесторами;
- ліквідація підприємства-об'єкта інвестування;
- вимушене вилучення активів державою (націоналізація);
- фінансова неспроможність (банкрутство) підприємства-об'єкта інвестування.

Якщо іноземний інвестор продає свою частку (акції, корпоративні права) в українському підприємстві, визнання доходу від продажу відбувається відповідно до П(С)БО 15 «Дохід», дохід від реалізації інвестицій визнається в момент передачі ризиків і вигод новому власнику. Сума доходу визначається як справедлива вартість отриманих активів або грошових коштів.

Фінансовий результат (прибуток або збиток) визнається як різниця між доходом від реалізації та балансовою вартістю інвестицій. Якщо виникає прибуток – його відображають у складі інших доходів (рахунок

74 «Інші доходи»), а збиток – у складі інших витрат (рахунок 97 «Інші витрати»).

Якщо підприємство, яке одержало іноземну інвестицію, ліквідується, інвестор отримує частку ліквідаційного майна або зазнає збитків. Якщо інвестор отримує менше, ніж вартість вкладених інвестицій, різниця визнається збитком від списання інвестицій.

Якщо іноземний інвестор передає свої інвестиції безоплатно (дарування), їх балансова вартість списується на витрати. Варто враховувати, що витрати від безоплатної передачі інвестицій не зменшують об'єкт оподаткування податком на прибуток.

Якщо інвестиції вилучені державою (націоналізовані), а інвестор отримує компенсацію, то така сума визнається доходом. Якщо компенсації немає, то вся балансова вартість визнається збитком.

Згідно з МСФЗ 9, при вибутті інвестиції обліковуються за однією з трьох моделей оцінки:

- якщо інвестиція оцінювалася за справедливою вартістю через прибутки або збитки, прибуток або збиток визнається відразу у звіті про прибутки та збитки;
- якщо інвестиція обліковувалася за справедливою вартістю через інші сукупні доходи, фінансовий результат відображається в інших сукупних доходах;
- якщо інвестиція обліковувалася за амортизованою вартістю, фінансовий результат визнається у момент вибуття або погашення інвестиції.

Прибуток від продажу інвестицій включається до складу фінансового результату до оподаткування, якщо збиток від вибуття інвестицій перевищує прибуток, він може коригувати податковий результат.

Якщо інвестор-нерезидент продає інвестиції в Україні, отриманий дохід може обкладатися податком на репатріацію (15%), якщо інше не передбачено міжнародними договорами.

Розкриття інформації про іноземні інвестиції у фінансовій звітності є важливим елементом для забезпечення прозорості та відповідності міжнародним стандартам. В Україні розкриття інформації про іноземні інвестиції регулюється П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» та П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами» [5]. Якщо підприємство застосовує МСФЗ, то розкриття інформації про іноземні інвестиції здійснюється відповідно до: МСФЗ 7 «Фінансові

інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки в інших підприємствах» [4].

Основні вимоги включають:

- оцінку та відображення інвестицій у баланс;
- визначення фінансових результатів від операцій з інвестиціями у звіті про прибутки та збитки;
- розкриття ризиків, валютних коливань та методів оцінки інвестицій;
- відображення часток у інших підприємствах (МСФЗ 12).

Таке розкриття сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, аудиторів та державних органів.

Державі Україна та українським підприємствам необхідно працювати над низкою проблем, що хвилюють іноземних інвесторів. На наш погляд, це такі питання:

1. Валютні ризики. Коливання курсу гривні щодо основних світових валют створює невизначеність для самих інвесторів, а також створюють труднощі у веденні обліку та формуванні фінансової звітності.

2. Непередбачуваність податкової політики. Інвестори можуть стикатися з проблемами податкового обліку через різницю між національними податковими системами. Часті зміни законодавства можуть ускладнювати планування фінансової діяльності підприємств.

3. Юридичні бар'єри. Відсутність єдиної системи правового регулювання ускладнює процес обліку для іноземних інвесторів.

4. Корупційні ризики та недосконалість судової системи. Відсутність чітких гарантій захисту прав інвесторів негативно впливає на притік капіталу.

5. Низький рівень автоматизації бухгалтерського обліку. Впровадження цифрових рішень у фінансовий сектор залишається недостатнім, що створює додат-

кові адміністративні витрати. Сучасні інформаційні системи для обліку ще не повністю адаптовані до міжнародних стандартів.

Висновки. Бухгалтерський облік іноземних інвестицій в Україні має відповідати як МСФЗ, так і національним П(С)БО. Важливими аспектами є правильне визнання, оцінка, відображення курсових різниць, облік доходів та розкриття інформації у фінансовій звітності. Для підвищення ефективності бухгалтерського обліку іноземних інвестицій необхідно реалізувати такі заходи:

- повністю адаптувати МСФЗ у національну практику та спростити регулювання звітності для міжнародних компаній;

- розробити та впровадити блокчейн-технології та автоматизовані системи бухгалтерського обліку, які дозволить знизити ризики помилок і корупції;

- стимулювати інвесторів через податкові пільги. Зниження податкового навантаження для підприємств, що залучають іноземний капітал, може підвищити конкурентоспроможність України;

- удосконалити правове середовище. Спрощення процедур реєстрації та обліку іноземного капіталу, а також створення умов для страхування валютних ризиків. Створення спеціальних економічних зон дозволить забезпечити стабільне правове середовище та сприятливі умови для інвестування в Україну;

- реформувати судову систему та зміцнити правовий захист інвесторів. Прозорість і передбачуваність правового середовища сприятимуть зростанню довіри з боку міжнародних партнерів.

Це сприятиме залученню міжнародного капіталу та підвищенню інвестиційної привабливості України у повоєнний період.

Бібліографічний список:

1. Бруханський Р.Ф., Пуцентейло П.Р., Белова І.М. та ін. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій: монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 388 с.
2. Вакалюк В.А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. Вип. 16. 2017. С. 122–126. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/26.pdf> (дата звернення: 21.01.2025).
3. Лубенченко О., Разумова К., Петришина Н. Економічна сутність іноземних інвестицій та їх відображення в бухгалтерському обліку. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління*. 2015. № 34. С. 333–341.
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://amsfo.com.ua/msfz_portal/ (дата звернення: 28.01.2025).
5. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в підприємницькій сфері. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення: 28.01.2025).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.01.2025).
7. Прямі іноземні інвестиції. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 21.01.2025).
8. Фатенок-Ткачук А.О., Вакуліна А.В., Януш Р.І. Облікові процедури в розрахунках з іноземними інвесторами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 162–166. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3964/3999> (дата звернення: 21.01.2025).

References:

1. Brukhanskyi R. F., Putsenteilo P. R., Belova I. M., et al. (2017). *Oblikovo-analitychne i orhanizatsiino-pravove zabezpechennia diialnosti pidpriemstv v umovakh instytutsiinykh transformatsii: monohrafiia*. [Accounting-analytical and organizational-legal support for the activities of enterprises in the conditions of institutional transformations: Monograph]. Ternopil: Osadtsa Yu. V. 338 p. (in Ukrainian)
2. Vakaliuk V. A. (2017). *Pravove rehulivannia investytsiinoi diialnosti v Ukraini* [Legal regulation of investment activities in Ukraine]. *Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V.O. Sukhomlynskoho – Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi*. vol. 16, pp. 122–126. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/26.pdf> (accessed: January 21, 2025)
3. Lubenchenko O., Razumova K., & Petryshyna N. (2015). *Ekonomichna sutnist inozemnykh investytsii ta yikh vidobrazhennia v bukhhalterskomu obliku* [The economic essence of foreign investments and their reflection in accounting]. *Zbirnyk naukovykh prats*

Derzhavnoho ekonomiko-tehnolohichnoho universytetu transport. Ser.: Ekonomika i upravlinnia. – Collection of Scientific Papers of the State Economic and Technological University of Transport. Series: Economics and Management, vol. 34, pp. 333–341.

4. Mizhnarodni standarty finansovoi zvitnosti (MSFZ). [International Financial Reporting Standards (IFRS)]. Available at: https://amsfo.com.ua/msfz_portal/ (accessed January 28, 2025). (in Ukrainian)

5. Normatyvno-pravove zabezpechennia bukhalterskoho obliku v pidpriemnytskii sferi. [Regulatory and legal support of accounting in the entrepreneurial sphere]. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (accessed January 28, 2025). (in Ukrainian)

6. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (accessed January 18, 2025). (in Ukrainian)

7. Priami inozemni investytsii [Foreign direct investment]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (accessed January 21, 2025).

8. Fatenok-Tkachuk A. O., Vakulina A. V., & Yanush R. I. (2024). Oblikovi protsedury v rozrakhunkakh z inozemnyimi investoramy [Accounting procedures in settlements with foreign investors]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, vol. 12, pp. 162–166. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3964/3999> (accessed January 21, 2025).

Стаття надійшла до редакції 30.01.2025